

Vědovíra

(psáno pro Britské listy, prosinec 2007, nezveřejněno)

Radar v Brdech, profesor Rejda, referendum. Ale také Rázl, ropa, rozvraceči. Témata související nejen skrze souhlásku vyjadřující tak často naše emoce. Vždyť kdo jednou provždy prokáže, že ropy je dost, učiní z USA mocnost altruisticky bojující jen za svobodu národů. Radaru v Brdech pak nebude stát nic v cestě. Stačí ale na chvíli přesednout na hřbet želvy pana Rázla (link) a přesvědčíte se, že to hned tak nebude. Vždyť jeho ropný zlom je jen nesprávným překladem a dolar klesá dlouhé roky zcela veřejně. Nadto konečná cena ropy na trzích má s růstem nákladů na její těžbu souvislost jen okrajovou (1) a ani argumentace poklesem energetické náročnosti HDP vyspělých států zavánějící matením čtenáře nepomůže zlepšit dojem (2). Neslézejte ale ze hřbetu předčasně! Při pomalém želvímu tempu je možno názorně se přesvědčit jak se dnes dělá propaganda podle receptu samého šéfkuchaře.

Nejdříve třeba vhodit do kotle blíže nespecifikované protivníky. Pak jim vložit do úst lehce vyvrátitelné argumenty. Ty musí podpořit jak dojem jejich nebezpečnosti tak podprůměrné inteligence. Vrcholem kulinářského umění je pak správné okořenění. Velkou hrstí odborných údajů. A pozor. Servíruje se vždy třetí nezúčastněné straně - nejlépe laické veřejnosti. Odborné informace jsou tím, co ze sojových plátků v mediální kuchyni dělá prvotřídní hovězí. My, prostí jedlíci informačního guláše se pak pokoušíme hodnotit nabytá fakta, srovnávat, stopovat pravdu. Ale jsme dezorientovaní a dříve či později hodíme problém za hlavu. A raději necháme rozhodovat povolanejší. Experty. Kněze nové víry.

Vědovíra usilovala o svou šanci dlouho, ale uznávaným náboženstvím se stala až poté co v Hirošimě předvedla svou bezkonkurenční moc. V prvních generacích zvěstována geniálními, charismatickými a nezištnými proroky, v dalších rozšiřována méně vzrušujícími, ale dobře placenými vykladači a propagátory, proměnila se dnes do stádia, kdy otěže přebírají vyžírkové a inkvizitoři.

Lidská mysl je obdivuhodný a nepochopitelný nástroj, který vyfabuluje složitou mozaiku z několika kaménků. Stvořený k rozhodování. Částečně rozumovým, částečně citovým vhladem vytváří čtyřrozměrný obraz světa. Většinou však skrývá před naším já podstatu toho jak. Intuitivní pochopení potká člověka jako vnuknutí, jako náhlý záblesk vnitřního osvětlení. Intuitivní metoda je nesdělitelná, nekomunikovatelná, neobhajitelná, nezobecnitelná. Trochu se podobá věštbě a je nenapravitelně individuální. Za všechny tyto doznané hříchy ji evropská racionalita odsoudila k zapomenutí a nahradila vědeckým myšlením.

Byl to obrovský skok. Užitečný a prokazatelně úspěšný, kam se podíváme. Proto kanonizace proběhla bez protestů, byť ne bez pochybností. Mezi sebou zasvěcenci i dnes připouštějí, že jejich náboženství není tak všemocné jak se tváří. Ale co naplat, každá víra je pevnost. Aby alespoň navenek byla nedobytnost zachována, nastupují na místo pochybujících bratří, neohrožení mistři jednoznačné interpretace. Abychom si my občané mohli v klidu oddechnout a správně prožít slast dalšího nákupu v oblíbeném superhypermarketu.

Vědecká metoda je dogma. Heretiky sice nečekají hranice, jejich profesionální pověst však shoří neméně rychle. Že máte nápad, ideu? To nezajímá, nedokážete-li písemně, pokud možno s výčtem dříve publikovaných podobných nápadů, obhájit proč je ten váš lepší. Slovní vyjádření myšlenky a vysvětlení jejího zrodu totiž umožňuje dalším vědcům porozumět a navazovat na vaše myšlenky a napadat je samotné i důkazy jejich správnosti. Umožňuje archivovat a citovat. Umožňuje stavět babylonskou věž vědy bez zmatení jazyků. Žárlivá vědovíra s vaničkou vylila i intuitivní pojmání skutečnosti takřkajíc pro osobní potřebu. Jestliže je jediná správná metoda vyvozování správných závěrů vědecká a obyčejný člověk, nevědec, nemůže vědu provozovat, nemůže obyčejný člověk vyvozovat správné závěry. Nemůže tudíž rozhodovat. Je odsouzen navěky pomazávat hlavy politiků ve volbách (kupodivu aniž by musel jakkoli argumentovat svůj výběr).

Skvělý objev byl s radostí převzat politiky a neprodleně aplikován. Řady expertů byly rozmnoženy, naklonováni byli experti mediální. Celá hra dostala globální rozměry s

jednoduchými pravidly. Sudí a liší experti se vypárují a zůstane ten, který souhlasí s politikovým záměrem. Geniální.

Kdo chce překazit hru vládnoucí elity, musí začít zrovnoprávněním celostního intuitivního uchopení skutečnosti s vědeckou metodou. Přínejmenším pro účely rozhodovacích aktivit jednotlivce, občana. Pro rozhodnutí na základě osobního názoru totiž není podstatná komunikace procesu vzniku názoru ani formální zdůvodnění jeho oprávněnosti. Názor máte nebo nemáte. Držíte se ho proto, že ho pokládáme za správný. Nic víc nic méně.

Tak já například intuitivně cítím, že nedostek přírodních zdrojů je mnohem kritičtější, než nám (a někdy i sobě) politici a experti namlouvají. Domnívám se, že publikované analýzy jsou založeny na částečně úmyslně špatném předvídání vývoje světové ekonomiky. Že operují s daty a trendy, které platily v druhé polovině dvacátého století.

Moje intuice mi říká, že prakticky všechny země třetího světa absorbovaly kulturně společenský šok. Naši předkové kolonialisté nejdřív zničili původní strukturu jejich společenství a věky budované systémy hodnot. Co nestihli oni, a to se postarali komunisté. Rozvrácená společenství potřebovala několik generací na obnovení zpřetrhaných vazeb a nainstalování nových samoregulujících mechanismů. Nyní dospívají.

Výsledkem rekonstrukce lidských nadorganizmů jsou společnosti kvalitativně jiné, než jaké naši předkové vystupující z plachetnic a prvních parníků. Jsou to společnosti, ve které se spojily původní lokální charakterové prvky s primitivním kapitalismem (který jsme nezištně přenechali). Společnosti založené na spotřebě, společnosti adorující bohatství a moc.

Proč by indickému rolníkovi měla být odpírána kachlíčková koupelna a proč by nigerijský pastevec nemohl jezdit landroverem? Dnes to vidí na internetu, zítra to budou mít. Za cenu obrovského osobního nasazení, které je pro nás už nepředstavitelné. A za cenu skokového růstu spotřeby všeho. Včetně ropy.

Nemůžu své představy obhájit. Ale intuitivně, intuitivně mě cosi říká, že byste měl, pane Lukáši Rázle, tankovat a jezdit, tankovat a jezdit. Dokud to jde.

Stanislav Vozka

Praha, prosinec 2007

Poznámky:

(1) Cena vytěžené ropy z vrtu na Blízkém východě je 3 USD /barel, její doprava do Evropy přijde na 2 USD/barel. (V. Cílek, M. Kašák: Nejistý pramen, Praha 2007, str 97). Že se výsledná cena blíží 100 USD? Vždyť ty chudé ropné společnosti musí z něčeho žít.

(2) V roce 2000 tvořila průmyslová výroba jen 15,9 % HDP Spojených států amerických. Ostatní energeticky náročná odvětví (zemědělství, těžební průmysl, stavebnictví, doprava) pak dalších 15,8 %. Ale osobní služby, finančnictví a maloobchod "vyprodukovaly" celých 50,6 % HDP USA. V letech 1994 - 2000 přitom finančnictví a osobní služby rostly dvojnásobnou rychlostí než průmyslová výroba, takže její energetická náročnost mohla klidně i růst. (E. Todd: Po impériu, Praha 2004, str. 73).